

เงื่อนไขความสำเร็จของรัฐธรรมนูญ
ในด้านการเสริมสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพของรัฐบาล

กฎหมายรัฐธรรมนูญด้วยตัวของมันเองนั้น เป็นเพียงเครื่องมือที่นักทฤษฎีและโครงสร้างของระบบการเมืองเอาไว้ แต่ไม่มีใครจะสามารถทำนายได้ว่า ทฤษฎีและโครงสร้างทางการเมืองจะถูกยกเลิกใช้เมื่อใด หรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดบ้าง ความสำเร็จของรัฐธรรมนูญนั้น ไม่เพียงแต่เฉพาะถ้อยคำทางกฎหมายที่สวยหรูอยู่บนแผนกระดาษเท่านั้น แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญจะต้องเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีลักษณะ เป็นสถาบันหลักที่มีความยืดหยุ่น มีประสิทธิภาพพอที่จะสนองตอบและควบคุมการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางคานสัจคมและเศรษฐกิจด้วย¹ ความล้มเหลวของรัฐธรรมนูญในหลายประเทศ เกิดจากรัฐธรรมนูญไม่สามารถมีความยืดหยุ่นพอเพียงพอที่จะแก้ไขวิกฤตการณ์ และการแสวงหาทางออกทางการเมืองได้ หรือไม่ก็ปรากฏว่า รัฐธรรมนูญมักจะเป็นเพียงกฎหมายที่บรรจุไว้ด้วยถ้อยคำยาวเหยียด และพร่าพรอนนาถึงความเลอเลิศของสังคม โดยที่สภาพแท้จริงของสังคมไม่สามารถนำไปใช้ได้ การปฏิวัติ รัฐประหาร เพื่อยุบเลิกรัฐธรรมนูญจึงมีสาเหตุที่ไต่กันกันบ่อยครั้งว่า รัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะสาเหตุจากการปฏิวัติอันแท้จริง จะมาจากเหตุผลอื่นใดก็ตาม กฎหมายรัฐธรรมนูญมักจะถูกยกอ้าง และพัวพันกับสาเหตุอื่น ๆ รวมไปถึงควยเสมอมา

อันที่จริงแล้ว รัฐธรรมนูญเป็นเพียงผลลัพธ์ของฉันทานุมติหรือความยินยอมพร้อมใจทั้งในคานอคุมคคิ และความเข้าใจวารัฐบาลกับประชาชน ใครควรจะมีบทบาทอย่างไร

¹ Samuel P. Huntington, Political Order In Changing Societies

(New Haven and London : Yale University Press, 1968), p. 266.

หัวใจของรัฐธรรมนุญอยู่ที่ทุกฝ่ายพร้อมที่จะรับข้อกำหนด หรือกติกาทางการเมือง เพื่อเป็นหลักประกันให้ความสัมพันธ์ตั้งอยู่บนรากฐานของอุดมคติร่วมกันนั้นราบรื่นยืนนาน เป็นประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม² ดังนั้น ความสำเร็จของรัฐธรรมนุญในการก่อให้เกิดเสถียรภาพให้แก่รัฐบาล ทำให้เป็นเฉพาะตัวรัฐธรรมนุญเท่านั้นเองไม่ แต่ความสำเร็จดังกล่าว จำต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ อีกมากที่จะช่วยสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐธรรมนุญ อันเป็นความชอบธรรมที่ผู้ปฏิบัติปกครองมีความรู้สึกว่า อำนาจของผู้ปกครองที่ไคมาเป็นอำนาจที่ไคมาโดยชอบ ทำให้ทุกฝ่ายพร้อมที่จะยอมรับข้อกำหนดและกติกาการเมืองอันนี้ รัฐธรรมนุญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันก็เช่นกัน องค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ระบบพรรคการเมือง ระบบการเลือกตั้ง ระบบการศึกษา คุณภาพของประชากร และสภาพแวดล้อมทางสังคม มีส่วนช่วยผลักดันให้รัฐธรรมนุญฉบับปัจจุบันของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ได้สร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้แก่รัฐบาลเป็นอย่างดี การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลแต่ละชุดเป็นไปตามครรลองกติกาในระบบประชาธิปไตย แมว่าในบางครั้งการเปลี่ยนรัฐบาลจะมีก่อนถึงวาระการเลือกตั้งใหม่ แต่เยอรมันก็ยังสามารทำให้การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเป็นไปอย่างสันติวิธี และไม่เกิดวิกฤตการณ์ทางค่านผู้นำเหมือนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศ องค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจประกอบพร้อมกับตัวรัฐธรรมนุญด้วย

1. ระบบพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง

จำนวนพรรคการเมืองกับประสิทธิภาพของรัฐบาล และเสถียรภาพของระบบการเมืองมักจะได้รับการถกเถียงถึงความเกี่ยวข้องกันและกัน ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าจำนวนพรรคการเมืองที่มากเกินไป มีแนวโน้มที่จะสันคลอนเสถียรภาพและประสิทธิภาพของรัฐบาล

²ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ปราโมทย์ นาครทรรพ, พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์และเพื่อน, รัฐธรรมนุญสำหรับชาวยาน (พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, พ.ศ. 2516), หน้า 7.

...ระลึกลักษณะของระบบสองพรรคที่ช่วยสร้างให้เกิดเสถียรภาพของระบบการเมืองได้นั้น จะต้องเกิดขึ้นในระบบการเมืองที่ไม่มีความแตกต่างด้านสังคมอย่างรุนแรง มิฉะนั้นแล้วระบบสองพรรคอาจก่อให้เกิดความแตกแยกอย่างรุนแรง หรือทำให้เสถียรภาพหมดไปได้อย่างง่ายดาย เพราะระบบสองพรรคเทาก็ไปช่วยเน้นความแตกแยกให้ทวีความรุนแรงขึ้นได้ในทางตรงกันข้าม ระบบหลายพรรคอาจช่วยให้เกิดความมีเสถียรภาพได้เช่นกัน หากได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองที่เหมาะสม ระบบสองพรรคกับเสถียรภาพของรัฐบาลนั้นมีส่วนช่วยให้เกิดเสถียรภาพของรัฐบาลได้มากจริงต่อเมื่อพรรคแต่ละฝ่ายต่างยอมรับความชอบธรรมซึ่งกันและกันในโอกาสของการผลักดันเป็นรัฐบาล³

การที่กล่าวว่าการมีจำนวนพรรคการเมืองมากพรรค มีแนวโน้มต่อการขาดเสถียรภาพและประสิทธิภาพของรัฐบาลนั้น เพราะจำนวนพรรคที่มากในรัฐสภาอาจทำให้ไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดมีเสียงข้างมากในสภา จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีจัดตั้งรัฐบาลผสม และเพื่อที่จะดึงคะแนนเสียงจำนวนมากในสภา รัฐบาลผสมจึงจำเป็นต้อง "ระวัง" และคอย "เอาใจ" สมาชิกสภาอยู่เสมอ จึงทำให้ลักษณะของรัฐบาลผสมค่อนข้างจะไร้ประสิทธิภาพในการทำงาน และเสถียรภาพของรัฐบาลก็สั้นคลอนอยู่ตลอดเวลา กรณีเช่นนี้เคยเกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศสในสมัยสาธารณรัฐที่ 4 ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสมีถึง 21 คณะ ถ้าวัดแล้วรัฐบาลหนึ่ง ๆ อยู่ได้ครึ่งปีเศษเท่านั้น⁴ อย่างไรก็ตามจำนวนของพรรค

³Seymour Martin Lipset, "Party Systems And The Representation of Social Groups" In Robert A. Dahl and Deane E. Neubauer (eds.), Reading In Modern Political Analysis (New Jersey : Prentice - Hall, Inc., 1968), p. 107.

⁴ชาญวดี วัชรพุก และสุชิน ตันติกุล, พรรคการเมืองและกลุมนโยบายชน (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. 2518), หน้า 58.

การเมืองที่จะมีมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนภายในสังคมของแต่ละประเทศนั่นเอง บางอย่างเป็นปัจจัยเฉพาะของแต่ละประเทศ และบางอย่างเป็นปัจจัยร่วม ปัจจัยเฉพาะนั้นส่วนใหญ่เกิดจากเหตุผลทางค่านิยม ศาสนา ความเชื่อทางศาสนา และปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเชื้อชาติ ส่วนปัจจัยร่วมที่ก่อให้เกิดระบบพรรคนั้น คือปัจจัยทางค่านิยม ศาสนา อุดมการณ์ และปัจจัยทางเทคนิค หรือปัจจัยทางค่านิยมระบบการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการเลือกตั้งนั้น นักวิชาการบางท่านมีความเชื่ออย่างแนบแน่นว่ามีส่วนสัมพันธ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์ถึงจำนวนพรรค⁵ แม้ว่าอันที่จริงแล้ว การเนิ่นถึงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยเฉพาะ มีโอกาสที่จะเสี่ยงต่อความผิดพลาดได้ง่าย ปัจจัยอื่น ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์และกล่าวถึงไปพร้อม ๆ กันด้วย

ในประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมันก็เช่นกัน ระบบพรรคเป็นผลิตภัณฑ์มาจากระบบของสังคมและระบบการเลือกตั้งเช่นกัน ประสิทธิภาพของรัฐบาลและเสถียรภาพทางการเมืองมีส่วนสำคัญที่เกิดจากการพัฒนาทางการเมือง การทำสังคมให้เป็นสังคมอุตสาหกรรม การพัฒนาเศรษฐกิจในแนวทางทุนนิยม อุดมการณ์ทางการเมือง แบบประชาธิปไตยตะวันตก⁶ สิ่งที่น่าแปลกและน่าทึ่งกว่าประเทศอื่น ๆ ในยุโรปก็คือระบบรัฐสภาของเยอรมัน ได้รับความคำจุนจากพรรคการเมือง 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คล้ายกับระบบการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศสหราชอาณาจักร แต่เยอรมันมิได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง หรือแก้ไขหลักเกณฑ์ของประชาธิปไตยทางรัฐสภา เหมือนอย่างในประเทศฝรั่งเศส

⁵ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทย์, "ระบบพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง," การเมืองและการปกครอง (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, พ.ศ. 2513), หน้า 314-317. และ Maurice Duverger, Political Parties (London : Methuen & Co., Ltd., 1954), p. 204.

⁶ Lipset, op. cit., pp. 90-91.

ทั้ง ๆ ที่สภาพการณ์ของเยอรมันน่าจะก่อให้เกิดพรรคการเมืองจำนวนมากมาย เหมือนกับหลายประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรป และนี่เป็นผลสำแดงอาการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการปัจจัยต่าง ๆ ภายในประเทศเยอรมันภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และระบบการเลือกตั้งเสียงข้างมากรอบเดียว ร่วมกับระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนแบบ d' Hondt (ระบบคองต์) เป็นปัจจัยตัวแรงที่สำคัญที่ช่วยให้ประชาธิปไตยทางรัฐสภาค่อนข้างจะมั่นคง ปัจจัยทางด้านอื่นจะไถ่ถ่วงถึงต่อไป และในส่วนนี้ก็จะเป็นการกล่าวถึงปัจจัยทางคาบระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมืองในเยอรมันก่อน

กฎหมายรัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงเรื่องพรรคการเมืองและระบบการเลือกตั้งมากนัก เท่าที่มีอยู่ก็เป็นเพียง กำหนดลักษณะของพรรคไว้อย่างกว้าง ๆ ไว่ว่าง⁷

1. พรรคการเมืองมีส่วนในการก่อตัวของเจตนารมณ์ทางการเมืองของปวงชน การก่อตั้งพรรคยอมกระทำได้โดยเสรี องค์การของพรรคต้องสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย พรรคต้องเปิดเผยแหล่งที่มาของเงินของพรรคให้ประชาชนทราบ

2. ไม่วางจะควยเหตุผลทางวัตถุประสงค์หรือความประพฤติกของสมาชิกของพรรคก็ตาม พรรคการเมืองที่มุ่งขัดขวางหรือทำลายระบอบประชาธิปไตยเสรี หรือเป็นภัยต่อการดำรงอยู่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เป็นพรรคการเมืองที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาปัญหาการขัดต่อรัฐธรรมนูญ

3. รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ให้บัญญัติไว้ในกฎหมายสหพันธ์

หากมองจากการศึกษาโดยอาศัยเฉพาะตัวบทกฎหมายรัฐธรรมนูญ แล้วเราจะพบว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญได้สร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบการเมือง และรัฐบาลได้ในแง่ของการป้องกันมิให้มีพรรคที่จะทำลายอุดมการณ์ของประชาธิปไตย ในปี 1950 ปรากฏว่าพรรค Socialist Reich Party (SRP.) และพรรคคอมมิวนิสต์ (KPD.)

⁷From The Basic Law 1949, Article 21.

ถูกตัดสินจากศาลรัฐธรรมนูญว่า ละเมิดต่อมาตรา 21 และต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ⁸ อันมีผลทำให้พรรคทั้งสองต้องดำเนินการไต่คดี และเปลี่ยนชื่อแ่งมาในนามของพรรคใหม่ เช่น ใช้ชื่อว่าพรรค NPD , พรรค DKP ฯลฯ⁹ ข้อห้ามของรัฐธรรมนูญไม่เพียงแต่ประสงคจะห้ามพรรคการเมืองที่มีความคิดเห็นหรืออุดมการณ์ช้ายัดเท่านั้น หากแต่วัตถุประสงค์ยังเป็นการระงับมิให้อุดมการณ์อันโหดร้ายในระบอบการปกครองภายใต้พรรคเผด็จการนาซี หวลกลับมาใช้อำนาจอีกด้วย¹⁰ รัฐธรรมนูญจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้กลุ่มหลังทั้งชายและชวยัด หลุดจากเวทีการเมืองออกไป พรรคการเมืองที่มีอยู่ตามกฎหมาย จึงเป็นพรรคที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเสรีทั้งสิ้น สิ่งนี้นับเป็นสิ่งที่น่าตระหนกในข้อเท็จจริงเป็นอย่างยิ่งว่า หลังจากที่พรรคทั้งชวยัดและชวยัด จำต้องสลายตัวไป เพื่อดำเนินงานนอกวิธืทางรัฐสภาหรือไม่ก็แ่งตัวเองมาในรูปของพรรคอื่น แต่ปรากฏว่าพรรคเหล่านี้ไม่เคยได้รับเลือกตั้งให้เข้าไปมีที่นั่งในสภาเลย¹¹ พฤติกรรมทางการเมืองเช่นนี้นับว่าเป็นจุดเด่นของเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง

⁸Eleanor Lansing, Dulles, One Germany Or Two (California, Hoover Institution Press, 1970), pp. 126-129.

⁹Ibid.

¹⁰Samuel H. Beer, Adam B. Ulan, Suzanne Berger and Guildo Goldman, Patterns of Government : The Major Political Systems of Europe (New York : Random House, 1973) , p. 557.

¹¹The Bulletin , Vol. 24 , No. 32 (October 13, 1976), p. 230.

จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าหากได้มีการนำกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตราที่ 21 นี้ไปใช้ในประเทศอื่น ผลลัพธ์อาจเกิดขึ้นตรงกันข้ามก็ได้ รัฐบาลในประเทศออสเตรียพัฒนาได้เคยมีแนวความคิดที่จะจัดพรรคฝ่ายตรงข้าม โดยการห้ามก่อตั้งพรรคที่มีศูนย์กลางทางการเมืองตรงข้ามกับตน แต่ปรากฏว่าพรรคการเมืองต้องห้ามเหล่านี้ กลับทวีความได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ และในขณะเดียวกัน ก็เริ่มทวีความรุนแรง ปฏิบัติการนอกกติกาทางการเมืองมากขึ้น จนกระทั่งอาจถึงกับสั่นคลอนฐานะของรัฐบาล และความมั่นคงของประเทศได้ อันที่จริงแล้วการที่เยอรมันไม่เกิดเหตุการณ์รุนแรงเช่นว่านี้ คงจะเป็นผลที่มาจาก "ความบริสุทธิ์ใจ" ของบรรดารัฐธรรมนูญ ที่ต้องการปกป้องระบอบประชาธิปไตย ผิดกับหลาย ๆ ประเทศที่มักจะมีการห้ามพรรคการเมืองหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันก็มีการสนับสนุนพรรคหรือเอียงเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป

พรรคการเมืองในปัจจุบัน

เมื่อแรกเริ่มประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1949 นั้น ปรากฏว่ามีพรรคการเมืองถึง 12 พรรค ซึ่งส่งตัวแทนเข้ามาสมัครแข่งขันเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้แก่¹² :-

1. พรรค CDU. (หรือชื่อเดิมคือ สหพันธ์คริสต์ประชาธิปไตย)
2. พรรค CSU. (หรือชื่อเดิมคือ สหพันธ์คริสต์สังคมนิยม)
3. พรรค SPD. (หรืออีกชื่อหนึ่งคือ สังคมประชาธิปไตย)
4. พรรค FDP. (หรืออีกชื่อหนึ่งคือ ประชาธิปไตยเสรี)
5. พรรค DP. (พรรคชาวเยอรมัน)
6. กลุ่มแนวร่วมเยอรมัน (Einheitliche Partei Deutschland)

¹²รุจิรา เตชชากร, "พรรคการเมืองในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน" ใน รัฐศาสตร์การเมือง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชเนศ, 2518), หน้า 68-76.

11. พรรคคอมมิวนิสต์เยอรมัน (Kommunistische Partei⁸⁴ Deutsche-land)

7. พรรคแนวรวม (Zentrum)

8. พรรคบาเวอเรีย (Bayerische Partei)

9. สหพันธ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในรัฐซเลวิกไท (Verein der Sudschleury)

10. พรรคอนุรักษนิยมเยอรมัน (Deutschkonservative Partei)

* 12. สมาคมฟื้นฟูเศรษฐกิจ (Wiederaufbau Verein)

โดยปรากฏว่าพรรคคอมมิวนิสต์ ถูกสั่งห้ามเป็นทางการเป็นพรรคแรกในข้อหาขัดต่อรัฐธรรมนูญ ต่อมาพรรคการเมืองที่มีส่วนมีเสียงในการบริหารประเทศอย่างแท้จริง เหลือเพียง 4 พรรคเท่านั้น คือ¹³

1. พรรค CDU (Christian Democratic Union)

2. พรรค CSU (Christian Socialist Union)

3. พรรค SPD (Social Democratic Party)

4. พรรค FDP (Free Democratic Party)

ส่วนพรรคอื่น ๆ ที่เคยนำมาข้างต้น ไม่มีตัวแทนของตนในสภาล่างเลย

ในเรื่องการจัดตั้งพรรคการเมืองในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน กระทำได้โดยเสรี แม้ว่าโดยที่ถูกต้องนั้น การจัดองค์การของพรรคจะต้องเป็นไปในรูปประชาธิปไตยก็ตาม จนกระทั่งมีกฎหมายพรรคการเมืองใน ค.ศ. 1967 ซึ่งกำหนดให้การจัดระเบียบของพรรคการเมืองต้องเป็นในรูปประชาธิปไตย

ที่กล่าวมาแล้วว่า ระบบพรรคการเมืองของเยอรมัน มีลักษณะพิเศษโดยปรากฏผลภายหลังการเลือกตั้งทุกครั้งไปว่า จะออกมาในรูประบบพรรคผสม ไม่ว่าจะเป็นพรรครัฐบาลหรือพรรคฝ่ายค้านก็ตาม ซึ่งถ้าจะเรียกว่าเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ก็คงจะไม่ผิดพลาด

¹³ Ibid.

เท่าใด ถึงกับกลุ่มพรรครัฐบาล (ซึ่งประกอบด้วย 2 พรรค) และกลุ่มฝ่ายค้าน (ซึ่งประกอบด้วย 2 พรรค) แต่ก็ไม่อาจเรียกได้ว่า เป็นระบบ 2 พรรค¹⁴ การที่ระบบพรรคการเมืองของเยอรมันตะวันตก ปรากฏโฉมออกมาเช่นนี้ ก็มีสาเหตุประการหนึ่งมาจากกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งการเลือกตั้งในเยอรมันตะวันตกเป็นระบบการเลือกตั้งแบบผสม ซึ่งใช้ 2 วิธี กล่าวคือ

ก. การเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรวมเดียว (Simple Majority)

ข. การเลือกตั้งแบบสัดส่วน (Proportional Representation)

ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น ผู้เลือกตั้งจะต้องเลือก 2 แบบ คือครั้งหนึ่งเป็นการเลือกบัญชีรายชื่อที่มีให้ (เลือกพรรค) และอีกครั้งหนึ่งเป็นการเลือกตัวบุคคลเป็นที่มาซึ่งเกิดว่าคนเยอรมันภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แม้จะมีนักวิชาการหลายท่านวิเคราะห์ไว้ว่า เบื้องหน้าขอเรื่องการเมืองที่เน้นหนักในค่านิยมหรืออุดมการณ์ก็ตามที่แตกดับปรากฏว่าชาวเยอรมันกลับให้ความสนใจต่อการเลือกตั้งเป็นอย่างดียิ่ง สถิติการเลือกตั้งใน 2 ช่วงที่ผ่านมา คือในปี 1972 และการเลือกตั้งครั้งล่าสุดในปี 1976 นี้ ผลปรากฏว่าประชาชนชาวเยอรมันไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งถึง 90 เปอร์เซ็นต์¹⁵

¹⁴ระบบพรรคการเมืองในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน นักวิชาการได้พยายามจัดเข้าอยู่ในระบบใดระบบหนึ่ง แต่ยืนยันว่า ยังไม่มีระบบ 2 พรรคอย่างแท้จริงในเยอรมัน โดยบางท่านจัดให้ว่าเยอรมันตะวันตกปกครองโดยระบบ "หนึ่งพรรคครึ่ง" เพราะพรรค CDU และ CSU แม้จะเป็น 2 พรรค แต่ในทางปฏิบัติก็เปรียบเสมือนเป็นพรรคเดียว เนื่องจากมีนโยบายทางด้านการเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ตลอดจนการกระทำสัญญาบริหารประเทศร่วมกัน ยกเว้นแต่ในรัฐบาวาเรียเท่านั้น ที่พรรค CSU. ขอแยกตนเป็นเอกเทศในการดำเนินนโยบาย ฯลฯ, โปรดดูเพิ่มเติมในคาร์ล คอยซ์ และรูเบิร์ต ไบรต์ลิง (เขียน), สมศักดิ์ ชูโต (แปล) ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (พระนคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, พ.ศ. 2510), หน้า 975-987.

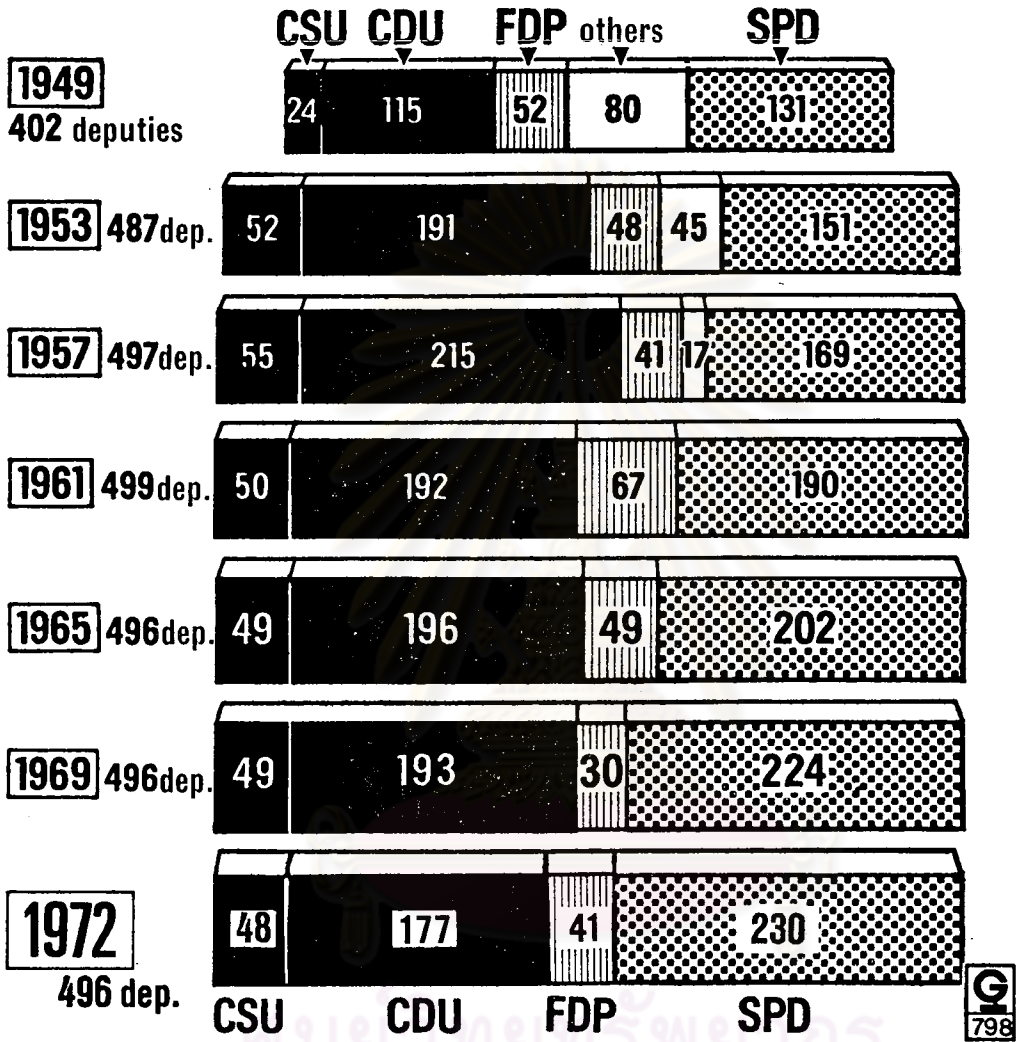
¹⁵The Bulletin, loc.cit.

ซึ่งการที่ประเทศใดมีประชาชนสนใจไปใช้สิทธิเสียงของตนในการเลือกตั้งเช่นนี้เท่ากับเป็นการควบคุมรัฐบาลให้มีสมรรถภาพได้เป็นอย่างดีในทางหนึ่งด้วย

โดยหลักการแล้ว ระบบการเลือกตั้งเสียงข้างมากรอบเดียว มีอิทธิพลโน้มน้าวที่จะทำให้มีพรรคการเมืองสองพรรค ในขณะที่เดียวกับที่ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนโน้มน้าวที่จะนำไปสู่ระบบหลายพรรค¹⁶ หลักการเช่นนี้ได้สำแดงผลกระทบต่อระบบพรรคการเมืองของเยอรมันเป็นอย่างดี กล่าวคือ พรรคการเมืองของเยอรมันได้ลดลงอย่างรวดเร็วจาก 12 พรรค ในปี 1949 ลดลงเหลือเพียง 4 พรรคใหญ่ ๆ ด้วยกัน ในปี 1961 เป็นที่แน่นอนว่า ในส่วนของระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวนั้นได้มีบังคับทางอ้อมให้มีการรวมตัว หรือสร้างสัมพันธภาพระหว่างพรรคที่มีอุดมการณ์ใกล้เคียงกัน เพื่อป้องกันมิให้คะแนนเสียงแย่งกัน อันอาจส่งผลให้พรรคฝ่ายตรงกันข้ามได้ชัยชนะในการเลือกตั้งไปได้ พรรค CDU กับพรรค CSU ได้รวมกันตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 หรือตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกโดยอัตโนมัติ และได้รับเสียงข้างมากจัดตั้งเป็นรัฐบาลได้เสมอมา จนกระทั่งถึงปี 1969 การรวมตัวกันระหว่างพรรค SPD กับพรรค FDP ทำให้จำนวนที่นั่งในสภาลดลงมีมากกว่าพรรค CDU/CSU. กลุ่มพรรครัฐบาลจึงกลับกลายเป็นกลุ่มพรรคฝ่ายค้าน และกลุ่มพรรคฝ่ายค้านกลับพลัดขึ้นมาเป็นรัฐบาลแทนที่ สิ่งนี้จึงเป็นปรากฏการณ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับระบบ 2 พรรคเข้าไปทุกทีคือฝ่ายหนึ่งเป็นรัฐบาล และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายค้าน แม้ว่าพรรคที่ 3 พรรคที่ 4 หรือพรรคอื่น ๆ เป็นสิ่งที่มีได้จำกัดในทางการเมือง แต่โอกาสที่จะเป็นรัฐบาลมีค่อนข้างน้อย ความสำคัญ ของพรรคเล็ก ๆ จึงลดลงไปมาก

¹⁶ พงศ์โพธิ์ ศกุนตาภัย, "ระบบพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง", ประมวลทองธรรมชาติ (ผู้รวบรวม) ใน การเมืองและการปกครอง (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2513), หน้า 313-346.

II. 4. DISTRIBUTION OF SEATS IN GERMAN BUNDESTAG FROM 1949 TO 1972

ศูนย์ทศวรรษการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับสถิติการเลือกตั้ง ตั้งแต่ ค.ศ. 1949 ถึงปัจจุบัน เขียนเป็นแผนภูมิได้
 ดังนี้ 17

Party	Year							
	1949	1953	1957	1961	1965	1969	1972	1976
CDU/CSU	139	246	268	242	245	242	225	244
SPD	131	153	169	190	202	224	230	213
FDP	52	51	41	67	49	30	41	39
OTHERS	80	47	19	-	-	-	-	-

ไม่ว่าจะกรณีใดก็ตาม ระบบพรรคการเมืองในเยอรมันจะไม่ก้าวไปไกลถึงกับ
 เป็นระบบสองพรรคอย่างในอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนมี
 ผลสำคัญให้จำนวนพรรคไม่ลดต่ำลงไปอย่างค่อนข้างเด็ดขาด ไม่เคยมีประเทศใด
 ในโลกที่ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน แล้วมีระบบพรรคการเมืองแบบสองพรรค ไม
 ว่าจะเป็นประเทศเดนมาร์ก สวีเดน นอร์เวย์ ไอร์แลนด์ เบลเยียม สวิตเซอร์แลนด์

17 Source : The Bulletin, Vol. 24, No. 32., (October
 13, 1976), p. 230. and The Federal
 Republic of Germany at a Glance, (Published
 by the Press and Information Office of the
 Government of the Federal Republic of
 Germany, 1972), p. 15.

ฝรั่งเศส และแม้กระทั่งอิตาลี ต่างก็มีระบบพรรคการเมืองแบบหลายพรรคทั้งสิ้น¹⁸ ผลของระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนซึ่งเยอรมันใช้อยู่ควบคู่กับระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก โค้ชชั้วางวิวัฒนาการไปสู่ระบบสองพรรค และอาจทำให้เกิดการแยกตัวหรือหมดความจำเป็นของการรวมตัวกัน เพราะระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนได้สร้างความหวังให้แก่แต่ละพรรคมีโอกาสดำเนินในสภาในอัตราส่วนตามคะแนนเสียงที่ได้รับ การแตกแยกตัวไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแต่ประการใด การแยกตัวของพรรค CSU จากพรรค CDU ในปลายปี 1976 ในเดือนพฤศจิกายนได้พิสูจน์ถึงหลักการในประเด็นนี้ การแตกแยกดังกล่าว เป็นเพียงความต้องการดำเนินนโยบายอิสระต่อกัน และส่วนหนึ่งเป็นผลจากความพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งติดต่อกันหลายสมัย จึงทำให้ทั้งสองพรรคเกิดความไม่มั่นใจซึ่งกันและกัน¹⁹

อย่างไรก็ดี ปรากฏการณ์ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนในเยอรมัน (d'Hondt) ยังมีโลกทัศน์ให้เกิดจำนวนพรรคขึ้นมากมายเกินความจำเป็นเหมือนกับหลาย ๆ ประเทศในยุโรปตะวันตก ทั้งนี้เนื่องจากเยอรมันมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ช่วยประคับประคองจำนวนของพรรคไว้มีให้เห็น 4 พรรค กล่าวคือ นอกจากจะเป็นปัจจัยของระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว ที่มีส่วนช่วยให้เกิดแนวโน้มลดจำนวนพรรคตามที่โลกกล่าวมาแล้ว ปัจจัยทางด้านอุดมการณ์และความคิดทางการเมือง เชื้อชาติ เศรษฐกิจสังคมที่ประกอบควยชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ โค้ชชวลลดความแตกแยกในแนวความคิดลงไปไคมาก หลายประเทศที่ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว หรือแม้แต่สัดส่วนก็ตามที่ยัง

¹⁸ Maurice Duverger, Political Parties (New York : John Wiley & Sons, Inc., 1966), p. 246.

¹⁹ The German Tribune : A Weekly Review of The German Press (Hamburg, 28 November 1976), pp. 1 - 3.

คงรักษาหรือเพิ่มจำนวนพรรคไว้อย่างมากมาย ก็ด้วยเหตุผลจากการมีปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวอยู่อย่างค่อนข้างจะเข้มข้น การขัดแย้งทางเชื้อชาติ การขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ทำให้เกิดจำนวนพรรคที่มากมาย ประเทศที่เป็นตัวอย่างได้อย่างดีได้แก่ออสเตรีย ฮังการี ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 (25 พรรค) เซกโกสโลวาเกียก็เช่นกัน ในปี 1938 มีพรรคการเมืองทั้งหมด 14 พรรคด้วยกัน ความเป็นปัจเจกบุคคล รสนิยมในการมีบุคลิกภาพส่วนตัว และอุปนิสัยนิยมไปในทางอนาธิปไตยก็เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งเหมือนกันที่ทำให้มีพรรคการเมืองหลายพรรค²⁰ และบางประเทศจำนวนหลายพรรคก็ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ของการจัดตั้งรัฐบาลและความเสื่อมโทรม การปฏิวัติและรัฐประหาร มาสู่ประเทศในที่สุด

ในเยอรมันนี้ การแตกแยกในอุดมการณ์ลดความรุนแรงลงไป ความขมขื่นจากระบบการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม ทั้งแบบสมบูรณาญาสิทธิราชในสมัย WILHELM II และเผด็จการฟาสซิสต์ภายใต้การนำของพรรคนาซี ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายโดยทั่วไปในหมู่ประชาชนชาวเยอรมัน ส่วนระบอบการปกครองในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีในชาติประชาธิปไตย อาทิ เช่น รูปแบบการปกครองของสหภาพโซเวียตผู้นำค้ายคอมมิวนิสต์ในยุคนั้น ก็ปรากฏว่าได้รับความสูญเสียคะแนนนิยมจากผลของการโฆษณาชวนเชื่อจากพวกนาซี ประกอบกับเหตุการณ์ระยะหลัง ๆ ที่มีการครอบครองเยอรมันตะวันออกโดยรัฐบาลทหารจากโซเวียตรัสเซียแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ลัทธิความเชื่อถือในระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ไม่สามารถเอาชนะจิตใจคนเยอรมันได้ ขอพิสูจน์ถึงความเบื่อหน่ายในลัทธิอุดมการณ์ชาตินิยมและการคลั่งผู้นำแบบเผด็จการ แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดเมื่อมีการเลือกตั้งครั้งแรกในปี 1949 ภายหลังจากที่อาเคนาว์ได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีแนวความคิดต่อต้านทั้งระบบนาซีและคอมมิวนิสต์ และเคย

²⁰ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทย์, เรื่องเดิม, หน้า 332-333.

ถูกกระแสดร้าวของความรุนแรงในการเมืองของพรรคนาซีปลดออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่ง²¹ การที่อาเคนาว์ได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนในสภาพออย่างเข้มแข็งเช่นนี้ เทียบกับแสดงว่า คนเยอรมันเริ่มมีท่าทีปฏิเสธพรรคที่มีอุดมการณ์รุนแรงทั้งฝ่ายซ้ายจัดและขวาจัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวความคิดทางค่านามาร์กซิสต์เกือบจะหมดความหมายลงไปเลย เพราะก่อนการยกเลิกพรรคคอมมิวนิสต์โดยกฎหมายเมื่อปี 1956 นั้น ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาล่างในปี 1949 พรรคคอมมิวนิสต์ได้เสียงจากผู้เลือกตั้งลดลงเป็นร้อยละ 4 และในปี 1953 คะแนนเสียงที่พรรคคอมมิวนิสต์ได้รับจากผู้เลือกตั้งลดลงเป็นร้อยละ 2²² การที่ได้รับคะแนนเสียงที่ลดลงดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่า อุดมการณ์แบบคอมมิวนิสต์ไม่เป็นที่พึงพอใจของประชาชนชาวเยอรมันตะวันตก

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²¹Karl. W. Deutsch, op. cit., pp. 285 - 292.

²²Sydney L.W. Mellen, "The German People And The Postwar World ; A Study Based On Election Statistics, 1871 - 1933" in American Political Science Review (August, 1963), pp. 612 - 613.

ตาราง ทศนคติเกี่ยวกับพรรคที่มีความคิดเห็นรุนแรง²³

ทศนคติเกี่ยวกับพรรคที่มีความคิดเห็นรุนแรง				
	ไม่เห็นด้วย	เป็นกลางหรือ ไม่มีความเห็น	เห็นด้วย	รวม
ความคิดเห็นเกี่ยวกับพรรค คอมมิวนิสต์	80 %	9 %	11 %	100 %
ความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่ม ขวาจัด	42 %	46 %	12 %	100 %

ตารางข้างบนนี้เท่ากับเป็นการยืนยันถึงความเสื่อมถอยของอุดมการณ์ซ้ายจัดและ
ขวาจัด ตรงกันข้ามการหยั่งเสียงเกี่ยวกับการหาจำนวนเปอร์เซ็นต์ของผู้สนับสนุนประชา
ธิปไตยได้เพิ่มจำนวนตัวเลขของเปอร์เซ็นต์สูงขึ้นทุกที เช่นในปี 1952 ผู้ได้รับการหยั่ง
เสียงถึงร้อยละ 71 มีความเห็นว่า พรรคการเมืองที่ดีควรมีลักษณะเป็น "ประชาธิปไตย"

²³ สถิตินี้มาจาก : Juan Linz, The Social Bases of West German Politics (Ann Arbor Michigan : University Microfilms. Inc, 1959), pp. 114-116. อ้างโดยคาร์ล คอยซ์ และรุเบิร์ต ไบรต์ลิ่ง, "สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน" สมศักดิ์ ชูโต (แปล), ระบบการเมืองปัจจุบันยุโรป (พระนคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2510), หน้า 892.

และในปี 1959 ผู้ได้รับการหยั่งเสียงร้อยละ 77 สนับสนุนระบบพรรคการเมืองหลายพรรค ซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนระบอบการแข่งขันทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย อย่างเสรีมากกว่าที่จะมีแนวความคิดให้ประเทศชาติอยู่ภายใต้พรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว²⁴

ควยเหตุผลดังกล่าว การแตกแยกในเรื่องเกี่ยวกับอุดมการณ์ในทางการเมือง ในหมู่ของประชาชนชาวเยอรมันจึงมีอยู่น้อยมาก การแตกแยกถ้าจะมีก็มิใช่เพียงการแตกแยกในแนวปัญหาในทางปฏิบัติตอนนโยบายสำคัญ ๆ เท่านั้น จำนวนพรรคจึงมิได้เพิ่มขึ้นเหมือนกับในหลายประเทศที่ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน และมีการแตกแยกหรือช่องว่างระหว่างความคิดทางการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ กรณีของเยอรมันนี้ จำนวนพรรคที่พอเหมาะจึงเป็นปัจจัยเงื่อนไขประการหนึ่งต่อการเสริมสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพของรัฐบาลสำหรับปัจจัยอื่น ๆ เช่น ระบบเศรษฐกิจ และการศึกษาซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญเช่นกันก็จะได้อธิบายในลำดับต่อไป

2. ระบบเศรษฐกิจ

ในการดำเนินนโยบายทางการเมืองของผู้นำประเทศ ปัจจัยทางเศรษฐกิจถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญมากที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้การดำเนินนโยบายของประเทศเป็นไปโดยราบรื่น และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้²⁵ ในกรณีของประเทศเยอรมันตะวันตก กล่าวได้ว่าเยอรมันตะวันตกเป็นประเทศหนึ่งซึ่งประสบผลสำเร็จในด้านเศรษฐกิจ โดยติดอันดับเป็นผู้นำทางการค้าอยู่ในอันดับ 2 ของ

²⁴ สมศักดิ์ ชูโต (งานแปล), เรื่องเดิม, หน้า 894.

²⁵ กระมล ทองธรรมชาติ, การเมืองระหว่างประเทศ (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, พ.ศ. 2514), หน้า 143-144.

โลก รองจากสหรัฐอเมริกา และอยู่ในอันดับที่เหนือกว่าสหราชอาณาจักรและญี่ปุ่น²⁶

การประสบความสำเร็จทางคานเศรษฐกิจของประเทศเยอรมันตะวันตก ถือได้ว่าเป็นเรื่องของการที่มีการจัดระบบที่ดี ควบคู่ไปกับการมีโชคคือของประเทศ โดยปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างเกินคาดดังกล่าว อาจวิเคราะห์กล่าวได้เป็นหลักใหญ่ ๆ 2 ประการ กล่าวคือ

2.1 ความสามารถของผู้นำประเทศ อาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ทางเศรษฐกิจเป็นเพราะผู้นำที่มีนามว่า "ลุดวิก แอร์ฮาร์ด" นายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของประเทศ ผู้มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษทางเศรษฐศาสตร์เป็นอย่างดี และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้น โดยดำริสร้างแผนเศรษฐกิจขึ้นมาใหม่ เรียกว่า ระบบเศรษฐกิจแบบ "Social Market Economy"

ลุดวิก แอร์ฮาร์ด เป็นบุคคลที่มีความคิดแบบเสรีนิยมแบบใหม่ ซึ่งความคิดทางคานเศรษฐกิจของเขาเกิดจากแรงผลักดันมาจากความคิดของศาสตราจารย์ทางเศรษฐศาสตร์แห่ง Freiburg University ²⁷ โดยที่ศาสตราจารย์ผู้นี้มีความเชื่อเช่นเดียวกับแอร์ฮาร์ดที่ว่า ในระยะยาวนั้น เสรีภาพทางการเมืองจะขึ้นอยู่กับเสรีภาพทางเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจที่ถูกเสนอโดย แอร์ฮาร์ด ถือว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์กล่าวคือ เป็นนโยบายที่ลดบทบาทของรัฐบาลทางคานเศรษฐกิจให้น้อยลงโดยไม่ให้รัฐบาลเข้าไปควบคุมในคานการผลิต คานราคา และผลกำไร ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นสิ่งจำเป็นและเหมาะสม

²⁶J.I. Ackroyd, Japan Today (Sydney : Angus and Robertson Ltd., 1970), pp. 71-75.

²⁷Goldman, op. cit., pp. 569-573.

กับประเทศในช่วงเวลานั้น แนวนโยบายดังกล่าวจะถูกคัดค้านจากพรรคฝ่ายค้านของ
ประเทศในขณะนั้นแต่เวลาต่อมาได้พิสูจน์ให้เห็นผลสำเร็จที่ละน้อย ๆ ในด้านการสร้าง
ความมั่นคงและการพัฒนาประเทศ ใคทำให้พรรคฝ่ายค้านยากที่จะปฏิเสธหรือหาข้อโจมตี
ได้อีก นอกเหนือจากภายในประเทศแล้ว ในด้านภายนอกประเทศ ความคิดแบบ *Laissez-*
faire ของแอธาร์ค ก็ดูเหมือนจะเป็นที่พอใจของสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่ว่าในช่วง
เวลานั้นกำลังมีการทำสงครามเย็นกันอย่างแรงกล้าระหว่างผู้นำของประเทศฝ่ายประชา
ธิปไตยเสรี กับผู้นำของฝ่ายคอมมิวนิสต์²⁸ เหตุผลดังกล่าว ทำให้สหรัฐอเมริกามีความ
ต้องการให้เยอรมันตะวันตกมีระบบเศรษฐกิจแบบ *free enterprise* เป็นอย่างยิ่ง

กรรมวิธีในการดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจตั้งแต่แรกกระทำโดยปราศจาก
ความละเอียดหรือประมาท ทรัพยากรส่วนใหญ่ได้ใช้ไปในด้านสวัสดิการ ซึ่งส่งผลสะท้อน
กลับคือ ได้มีระดับภาษีที่สูงขึ้นและมีการกระจายในเรื่องประกันภัย การที่รัฐบาลของ
แอธาร์คปล่อยให้มีการค้าขายและการลงทุนโดยเสรีนั้น ก็เพื่อที่จะเพิ่มผลผลิตให้แก่
ประเทศภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว โดยรัฐบาลจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับข้อเมื่อด้วยเหตุผล
เพื่อป้องกันการค้าผูกขาด (monopoly) ของกลุ่มบางกลุ่มเท่านั้น นอกจากนี้ยังปลุก
ระดมให้มีการลงทุนทางด้านเศรษฐกิจในสิ่งที่เห็นว่ามีความต้องการอย่างรีบด่วนอีกด้วย
ดังจะเห็นได้จากนโยบายที่เกี่ยวกับการเงิน (fiscal policy) จะนำมาใช้ส่งเสริม
ทางด้านการผลิตมากกว่าทางด้านบริโภค โดยจะกระตุ้นให้เรื่องการส่งสินค้าออกนอก
ประเทศ

ถ้าจะย้อนไปกล่าวถึงสิ่งสำคัญที่มีส่วนช่วยต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของเยอรมัน
ตะวันตก ก็อาจจะสรุปได้ว่า เป็นเรื่องของการปฏิรูปกระแสเงินในเดือนมิถุนายน 1948
และการที่ประเทศเยอรมันตะวันตกได้รับเครดิตทางการเงินตามโครงการช่วยเหลือ

²⁸ ศีโรดม ภาคสุวรรณ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเบื้องต้น (กรุงเทพ
มหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. 2516), หน้า 231-237.

ฟื้นฟูเศรษฐกิจยุโรป นอกจากนี้สิ่งสำคัญยิ่งต่อการเคลื่อนไหวทางค่านเศรษฐกิจของโลก คือการที่เยอรมันตะวันตกได้มีโอกาสเข้าร่วมในองค์การร่วมมือทางเศรษฐกิจแห่งยุโรป (European Economic Co - Operation) ซึ่งเป็นสิ่งที่ประเทศเยอรมันไม่เคยมีมาก่อนเลย ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง²⁹

การดำเนินนโยบายทางค่านเศรษฐกิจของแอรฮาร์ดนั้น นอกจากจะใช้ระบบ Social Market Economy ภายในประเทศ โดยเปิดให้มีการค้าขายโดยเสรีภายในประเทศ โดยมีข้อแม้ว่า ให้คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว โดยที่รัฐบาลจะเข้าควบคุมดูแลแต่เฉพาะในสิ่งที่มีความจำเป็นโดยรีบด่วนเท่านั้น นอกเหนือจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจภายในประเทศแล้ว ในคาบระหว่างประเทศนั้น การที่ประเทศเยอรมันต้องสูญเสียอาณาเขตทางค่านตะวันออก และถูกตัดขาดจากฝ่ายของสหภาพโซเวียต ทำให้มีความจำเป็นต้องหาตลาดใหม่เพื่อแสวงหาวัตถุดิบมาป้อนโรงงาน อย่างไรก็ตาม การเป็นนักเศรษฐศาสตร์ตัวงของแอรฮาร์ด ในฐานะผู้นำประเทศ เขามุ่งแต่พัฒนาฐานะเศรษฐกิจของประเทศเท่านั้น ค้วยเหตุนี้ในยุคนั้นจึงเริ่มเปิดความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปยุโรปตะวันออก แต่เป็นเฉพาะในค่านการค้าเท่านั้น คังนั้น นอกจากจะไม่ตองเสียไมตรีกับค้ายเสรีประชาธิปไตยแล้ว เยอรมันตะวันตกยังได้ผลประโยชน์ทางค่านรายได้จากสินค้าออกของประเทศ อันนำเงินเข้าสู่ประเทศอย่างมหาศาลภายในระยะเวลาอันรวดเร็วอีกค้วย

ผลสำเร็จของการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของแอรฮาร์ด อาจกล่าวได้

²⁹ The European Community : From The Summit Conference at the Hague to the Europe of the Ten (Wiesbaden : Wiesbadener Graphische Betriebe Gmb Lt, 1972), pp. 19-25.

ว่า รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นมากกว่า 3 เท่าของอังกฤษ ในช่วงเวลาเดียวกัน³⁰ สินค้าออกสิ่งแรกที่สำคัญที่สุดของประเทศก็คือ ถ่านหิน ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถหาได้ภายในประเทศ และในปี 1960 เยอรมันตะวันตก ก็นผลิตเหล็กกล้าได้มากกว่า 50 % ซึ่งถือว่าผลิตได้มากกว่าตอนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2³¹ โรงงานอุตสาหกรรมกว่า 60 % ที่เคยหยุดชะงักไปก่อนหน้าสงครามได้ออกตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วถูกจัดใหม่แบบแผนและมีความทันสมัย เป็นที่น่าแปลกประหลาดใจว่า ในขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมถูกทำลายลงโดยระเบิดปรมาณูนั้น การผลิตขึ้นใหม่กลับกลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ยิ่งใหญ่กว่าเก่า ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง คือ Karl Roskamp ได้วิจารณ์ไว้ว่า "โรงงานอุตสาหกรรมของเยอรมันในปี 1946 มีประสิทธิภาพที่ดีกว่าโรงงานอุตสาหกรรมในปี 1936 สิ่งที่ถูกทำลายลงได้ถูกสร้างขึ้นใหม่ด้วยประสิทธิภาพดีกว่าและทันสมัยกว่าเก่า การสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นใหม่ภายใน 10 ปีแรกภายหลังสงครามใช้เทคนิคใหม่และเครื่องจักรแบบทันสมัยใหม่สุด"³²

ในช่วงปี ค.ศ. 1961 สินค้าออกที่สำคัญของประเทศเยอรมันตะวันตก คือ รถยนต์ไฟลด์สวาเกน จำนวนมากกว่าล้านคันที่ถูกส่งออกขายเป็นสินค้าออกไปยังต่างประเทศ โดยผลิตที่เมือง Wolfburg ซึ่งถือว่าเป็นโรงงานรถยนต์ที่ใหญ่ที่สุดในทวีปยุโรป จึงถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความสำเร็จของชาวเยอรมันตะวันตก และอาจถือได้ว่าเป็นครั้งแรกในประเทศเยอรมันที่รถยนต์ส่วนบุคคลกลายเป็นการบริโภคแบบทั่วถึงกัน (mass

³⁰ A.J. Ryder, Twentieth Century Germany : From Bismark To Brandt (New York : Columbia University Press, 1973), p. 517.

³¹ A.J. Ryder, loc.cit.

³² Karl W. Roskamp, Capital Formation In West Germany (Detroit, 1965), p. 36.

consumption) และในปีเดียวกันนั้นเอง ค่าของเงินมาร์คของเยอรมันก็เพิ่มขึ้น 5%³³

ในปี ค.ศ. 1963 การกำเริบโรคของเยอรมันตะวันตกมีมากเท่ากับในสมัยที่ประเทศยังไม่ได้ออกแบบแยก คือในปี 1929 มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนได้ออกเปลี่ยนแปลงแบบใหม่ ระดับการครองชีพได้เพิ่มเป็นเท่าตัวมาตั้งแต่ปี 1955 จึงนับเป็นครั้งแรกที่เริ่มมีความต้องการในสิ่งของฟุ่มเฟือยขึ้นในประเทศ แม้แต่ในครอบครัวของชนชั้นแรงงาน³⁴ มีการหาความสุขสำราญให้แก่ตนเองได้เพิ่มขึ้น โดยในวันหยุดจะไปพักผ่อนที่ชายทะเล และล่ำหน้าถึงกับไปเที่ยวพักผ่อนภายนอกประเทศ ซึ่งแสดงถึงฐานะความเป็นอยู่ของประชากรที่ดีขึ้นตามลำดับ ดังนั้นนโยบายทางคานเศรษฐกิจ จึงมีใช้ทำเพื่อความเจริญรุ่งเรืองเท่านั้น แต่ต้องการให้เกิดผลสำเร็จทางคานอันควย เช่น ต้องการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในหมู่ประชากรของประเทศอีกด้วย

— อาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จในด้านการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของแอร์ฮาร์ด ซึ่งกระทำมาตั้งแต่ในยุคที่อาเดเนาเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก และเขาคำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคนถัดนั้น ถือว่าเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่มากกว่าที่อื่นใดในยุโรป การขยายตัวคานอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วได้เกิดมีผลทางอ้อมในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของประเทศเยอรมันเสียใหม่ เช่น การเข้าร่วมมีส่วนร่วมได้ยิ่งในขบวนการทางการเมืองของประชาชน ตลอดจนลักษณะนิสัยแบบอำนาจนิยม ก็ได้เริ่มวิวัฒนาการเปลี่ยนไป ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจเพราะชาวเยอรมันเคยอยู่ภายใต้การปกครองระบบนาซีนานถึง 12 ปี ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงไม่เป็นการผิดเลยที่จะยกความดีให้แก่แอร์ฮาร์ด ในฐานะนักบริหารประเทศที่มีความสามารถทางคานเศรษฐศาสตร์ เพราะเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า การพัฒนาระบบเศรษฐกิจและระบบการเมืองเป็นของควบคู่กัน

³³ Goldman, op.cit., pp. 572 - 573.

³⁴ Ibid.

2.2 ความโชคร้ายของประเทศ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ประเทศเยอรมันภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อยู่ในความปกครองของพันธมิตรฝ่ายตะวันตก ในขณะที่เยอรมันตะวันออกอยู่ภายใต้การครอบครองของสหภาพโซเวียต ความโชคร้ายของประเทศ จึงอยู่ที่จุดนี้ตั้งแต่แรกเริ่มซึ่งในเวลาต่อมา ประเทศเยอรมันตะวันตกได้ฉีกไปโดยกลับคืนสู่ประเทศภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว จนได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1949 และมีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นภายในประเทศเป็นครั้งแรกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

นอกเหนือจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว ความโชคร้ายอย่างมหาศาลของประเทศเยอรมันตะวันตกคือ การได้รับความช่วยเหลือทางด้านการเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาตามแผนการมาร์แชล ซึ่งเยอรมันตะวันตกได้รับความช่วยเหลือเป็นจำนวนเงินถึง 1 ใน 3 ของงบประมาณทั้งหมดที่ตั้งไว้ กล่าวได้ว่าในช่วงเวลา 7 ปีแรก เยอรมันตะวันตกได้รับเงินมากกว่า 3.5 พันล้านดอลลาร์จากสหรัฐอเมริกา³⁵ นอกจากนี้มีเหตุเรื่องการใช้จ่ายเงินคืนรวมทั้งการใช้จ่ายนี้ปฏิมากรรมสงคราม เยอรมันยังได้รับการอนุโลมความช่วยเหลือรวมมือจากมหาอำนาจฝ่ายตะวันตกด้วยดี จึงถือว่าเป็นประเทศที่มีโชคภายหลังจากที่เคยอัปโชคจากการสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่ชื่อเสียงของประเทศจากผลของสงคราม อาจกล่าวได้ว่าการที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นหัวหน้าใหญ่ในการเป็นประเทศผู้ปกครองเยอรมันตะวันตกภายหลังการยุติของสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นกลับกลายเป็นการสร้างฐานแห่งความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศเยอรมันในอนาคต โดยถ้าจะเปรียบเทียบกับเยอรมันตะวันออก ซึ่งก็คือชาวเยอรมันที่มีเลือดเนื้อเชื้อไขเดียวกันแล้ว กลับไม่ได้รับสิ่งเหล่านี้จากสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นผู้ครอบครองประเทศตน ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา นอกเหนือจากการให้การฟื้นฟูประเทศโดยจัดสรรงบประมาณตามแผนการมาร์แชลดังกล่าวมาแล้วนั้น โรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อสร้างขึ้นโดยริบควอนใน ค.ศ. 1946 ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่

³⁵ Goldman, Op.cit., p. 566.

ทันสมัย และสร้างด้วยประสิทธิภาพที่ดีกว่าของเก่า โดยก่อสร้างด้วยเทคนิคแบบใหม่และใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยแบบใหม่สุดนั้น การก่อสร้างดังกล่าว ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา³⁶

จากเหตุผลต่าง ๆ ที่กล่าวอ้างมาข้างต้น จึงพอที่จะสรุปได้ว่าความโชคดียิ่งของประเทศเยอรมันตะวันตกนั้น ถือว่าเป็นโชคสองชั้น กล่าวคือโชคชั้นแรกได้แก่การมีผู้นำประเทศที่มีความสามารถ เป็นรัฐบุรุษผู้มีอัจฉริยะในการนำประเทศ ตลอดจนฟื้นฟูประเทศในช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อไปได้โดยราบรื่น และประสบผลสำเร็จ บวกกับโชคชั้นที่สองซึ่งได้แก่การถูกรอบคองโดยพันธมิตรฝ่ายตะวันตก ซึ่งผู้นำของฝรั่งเศสอังกฤษ ก็เป็นมิตรที่ดีต่อผู้นำเยอรมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนี้บุญคุณที่ได้รับจากสหรัฐอเมริกาในด้านความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ

3. ระบบการศึกษา

เงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเสริมสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพของรัฐบาล ก็คือ มาตรฐานการศึกษาภายในประเทศ ด้วยเหตุผลดังกล่าว The Basic Law จึงได้กำหนดไว้ว่า "ระบบการศึกษาทั้งหมดของประเทศเยอรมันตะวันตก อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ"³⁷ เพื่อที่จะให้เยาวชนของชาติมีประสิทธิภาพอย่างเท่า

³⁶ Karl W. Roskamp, loc. cit.

³⁷ From The Basic Law 1949, Article 7 (1)

เทียมกัน โดยรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการศึกษาให้เยาวชนทุกคนโดยเสมอภาคกัน อย่างไรก็ตาม
 ก็ The Basic Law ก็เพิ่มความยืดหยุ่นด้วยการอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ขึ้นได้
 ในกรณีที่เห็นว่าการอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนดังกล่าวจะเป็นประโยชน์พิเศษต่อการศึกษา³⁸
 นอกจากนี้แล้ว ระบบการศึกษาตามหลักการของ The Basic Law ยังให้ยกเลิก
 ระบบเก่าเช่น เลิกโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา โดยจัดกรศึกษาเป็นแผนใหม่ใหม่ 10 ชั้น³⁹
 จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบการศึกษาของเยอรมันตะวันตกในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถือว่า
 เป็นระบบการศึกษาที่ก้าวหน้าและทันสมัย ทั้งยังเป็นระบบที่แปลกในรูปแบบแนวใหม่ แต่
 ทั้งนี้และทั้งนี้ระบบการศึกษาตามเจตนารมณ์ของ The Basic Law ก็เพื่อต้องการ
 ปลุกฝังแนวความคิดในระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักสำคัญซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

วิเคราะห์ระบบการศึกษาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน⁴⁰

การศึกษาภาคบังคับทั่วไปเริ่มตั้งแต่อายุ 6 ปีบริบูรณ์จนถึง 18 ปีบริบูรณ์ในการ
 ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา (elementary School หรือ Volksschule) แบ่ง
 เป็น 4 ปี สำหรับ primary school (Grundschule) และ 5 ปี สำหรับ

³⁸ From The Basic Law 1949, Article 7 (5)

³⁹ From The Basic Law 1949, Article 7 (6)

⁴⁰ Germany At A Glance (Published by the Embassy of the Federal Republic of Germany, 1965), pp. 26 - 32. and Welcome To The Federal Republic of Germany (Published by the Embassy of the Federal Republic of Germany, 1973).

Junior school (Hauptschule) หลังจากผ่านโรงเรียนชั้นต้นแล้ว นักเรียนก็จะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา (secondary school หรือ Hohere Schulen) หรือโรงเรียนระดับกลาง (middle school หรือ Realschulen) ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ต้องใช้เวลาเรียน 6 ปี และเปิดสอนวิชาชีพ เพื่อที่จะเขาทำงานตำแหน่งสูง ๆ ในการประกอบอาชีพอุตสาหกรรม, อาชีพด้านบริหาร รวมทั้งเรียนวิชาอาชีพะต่าง ๆ หลังจากจบหลักสูตรเรียนวิชาชีพแล้ว ก็เป็นหลักสูตรต่อจาก secondary school ซึ่งเรียกว่า "Abitur"⁴¹ ซึ่งใช้เวลาเรียน 9 ปี ซึ่งเป็นการเรียนเพื่อเตรียมตัวพร้อมที่จะศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยเมื่อจบ 9 ปีนี้แล้ว ถือว่าเป็นอันจบการศึกษาขั้นเตรียมอุดม

รัฐบาลเห็นคุณค่าและความจำเป็นของระบบการศึกษา จึงให้ความสนใจเป็นพิเศษตั้งแต่การศึกษาชั้นแรกเริ่มต้นของแก่นักเรียน ซึ่งแก่นักเรียนในโรงเรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน แม้แต่ค่าวัสดุอุปกรณ์และหนังสือที่ประกอบในการเล่าเรียนก็ได้รับบริการฟรีจากทางรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อให้เด็กทุกคนของเยอรมันได้มีโอกาสเท่าเทียมกันในการศึกษาโดยที่จะไม่มีการคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจทางสังคม ทางศาสนา หรือเชื้อชาติของนักเรียนทั้งสิ้น เด็กชายและเด็กหญิงเรียนรวมกันในโรงเรียนสามัญหลายแห่งด้วยกัน แต่ในโรงเรียนชั้นกลางและชั้นสูงนั้นจำต้องแยกชั้นเรียน จุดประสงค์ในการให้การศึกษานี้ของทุกโรงเรียนก็คือ การให้นักเรียนหัดคิดเอง และสามารถตกลงกันได้ในเรื่องที่ต้องรับผิดชอบ โดยสอนให้มีความเชื่อมั่นในตนเองพร้อมกับความนับถือในความคิดของผู้อื่น สอนให้มีความรักบ้านเกิดเมืองนอน แต่ที่พร้อมที่จะรวบมือกับประชาชนที่อื่น ๆ และในท้ายที่สุด เน้นสอนให้รักสันติภาพ ซึ่งอาจเกิดจากความเข็ดขยาดต่อผลของสงครามก็เป็นได้

41 Abitur = the secondary school leaving certificate.

นอกจากจะมีโรงเรียนสำหรับสอนวิชาทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังมีโรงเรียนอาชีวะ
หรือโรงเรียนสำหรับประกอบวิชาชีพต่าง ๆ ให้เลือกเรียนตามความถนัดถึง 50 ประเภท
ซึ่งการแบ่งแยกเช่นนี้ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อประเทศเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นประเทศ
อุตสาหกรรม และรายได้ของประเทศส่วนใหญ่ก็มาจากสินค้าออกประเภทอุตสาหกรรมหนัก
กล่าวโดยสรุปแล้ว ระบบการศึกษาในเยอรมันตะวันตก อาจเขียนเป็นแผนภูมิ
ได้ดังนี้คือ⁴²

- Schools providing general education

Primary School

Special School (สำหรับคนพิการ เช่น คนตาบอด ฯลฯ ซึ่งเด็ก
ทุกคน ถือว่าบังคับต้องเรียนหมด)

Intermediate and Grammar School (academic high
Schools)

"New System" School (มีในบางมลรัฐ เช่น Hamburg,
Bremen และ West Berlin)

- Schools providing vocational education

part-time vocational schools

Vocational extension schools

Full-time vocational schools

Advanced full-time vocational schools

⁴²Source : Handbook of Statistics 1970 For the Federal
Republic Of Germany (Wiesbaden : Federal Statistical Office,
1970), p. 31.

- Engineering Schools
- Institutions of higher education (ประกอบด้วยมหาวิทยาลัย
และวิทยาลัยชั้นสูง)
- Teacher Training Colleges and Similar Institution
- Institutional and Training Seminars.

อาจกล่าวได้ว่า ขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนรู้ จะมีอิทธิพลต่อค่านิยม
ทัศนคติของคน จริงอยู่ บางครั้งการอบรมในระดับครอบครัวจะมีอิทธิพลมากกว่าในระดับ
เพื่อนฝูงและสถาบันที่เป็นทางการ เช่น โรงเรียนและมหาวิทยาลัย แต่เท่าที่พบกันอยู่
เสมอ ๆ บ่อยครั้งที่เคียวเราจะพบว่า การอบรมในระดับสถานการศึกษาจะมีอิทธิพลมาก
กว่า Sidney Verba พบว่า ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศเยอรมันได้
พยายามเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้แบบดั้งเดิม (เช่น ในเรื่องที่มีอำนาจเด็ดขาด) มาเป็น
แบบประชาธิปไตย และพยายามสอนวิธีการปกครองให้นักเรียนในโรงเรียนและในมหา
วิทยาลัย แต่ปรากฏว่าเด็กผู้โอรุกรางของรัฐบาลแต่เพียงฉิวเดินเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็น
เพราะว่า พื้นเพดั้งเดิมของประเทศเยอรมันมีลักษณะที่ขัดกับประชาธิปไตย⁴³

กระบวนการเรียนรู้แบบที่จะให้มีประสิทธิภาพ เช่นที่ใช้กันอยู่ในประเทศคอม-
มิวนิสต์ จึงมีลักษณะเป็นการบังคับ เกณฑ์กลม และชักจูงเพื่อป้องกันมิได้อิทธิพลของ
ความคิดฝ่ายตรงข้ามแทรกซึมเข้ามาในสังคมของตน ในขณะที่ประเทศทางโลกเสรี

⁴³ Sidney Verba, "Germany : The Remaking of Political
Culture" in Political Culture and Political Development
(Princeton : Princeton University Press, 1965), pp. 160-162.

ประชาธิปไตย มักเสียเปรียบด้วยเหตุที่ว่าได้ใช้วิธีการเกลี้ยกล่อมแต่เพียงอย่างเดียว จาก เหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวรัฐบาลของประเทศเยอรมันตะวันตก จึงควบคุมระบบการศึกษา ทั่วประเทศ โดยมีระเบียบไว้เด่นชัดในรัฐธรรมนูญ⁴⁴ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นระบบ การศึกษาที่มีมาตรฐานดี และเป็นไปอย่างรวดเร็วเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการฟื้นฟูบูรณะ ประเทศภายหลังสงครามโลก

ประเทศเยอรมันในปัจจุบัน มีความแตกต่างจากในอดีตมากกว่าประเทศอังกฤษ หรือฝรั่งเศสเสียอีก สิ่งที่เด็กนักเรียนนักศึกษา มีความหวังใญ่มาก ก็คือชื่อเสียงและเกียรติ ยศของประเทศ ซึ่งเป็นความละเอียดร่วมกันของพวกเขาต่อคำว่า "เคยเป็นเผด็จการ" ที่ประวัติศาสตร์ของชาติต่าง ๆ มักตั้งสมญานามให้ แต่พวกเขาก็ต้องการที่จะเผชิญหน้า มากกว่าที่จะหลบหนานี้แน่นอนที่ว่าภายในรั้วมหาวิทยาลัย ย่อมต้องมีนาาที่ชนะ เพราะ เป็นที่รวมของฝูงชนทางปัญญา⁴⁵ ในทำนองเดียวกัน รั้วมหาวิทยาลัยของเยอรมันก็มี นักศึกษาที่มีความคิดแบบหัวเอียงซ้าย และหัวเอียงขวาเช่นเดียวกัน ซึ่งแต่แรกเริ่มนั้น พวกคนหนุ่มสาวที่เกิดขึ้นภายหลังสงคราม มองประเทศสหรัฐอเมริกาในภาพพจน์ที่สวยหรู ว่า "เป็นประเทศในอุดมคติ ร่ารวย มีกำลังอำนาจมหาศาล มีความอดทน และเป็น สัญลักษณ์ของเสรีภาพ และเป็นแบบอย่างของรูปการปกครองแบบประชาธิปไตย" ⁴⁶ แต่ในปี 1960 ได้เกิดมีคลื่นลูกใหม่ ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งผลของ สงครามเวียดนาม ทำให้นักศึกษาต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในมหาวิทยาลัย เสียใหม่

⁴⁴ From The Basic Law 1949, Article 7.

⁴⁵ บรรพต วีระสัย และสุขุม นวลสกุล, รัฐศาสตร์ทั่วไป (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2515), หน้า 261-275.

⁴⁶ A.J. Ryder, op. cit., p. 512.

อย่างไรก็ตาม โดยหลักการใหญ่ ๆ แล้ว นักสังคมวิทยาได้สรุปไว้ว่า คนหนุ่มสาวชาวเยอรมันในยุคหลังสงครามโลกไม่นิยมลัทธิเผด็จการอีกต่อไป และมีนักวิเคราะห์หลายคนได้เรียกพวกคนหนุ่มสาวในช่วงภายหลังปี ค.ศ. 1945 ว่าเป็นพวก "The ohne mich generation"⁴⁷ การเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึกนึกคิดเช่นนี้ ย่อมเป็นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งต้องถือว่าความสำเร็จของระบบการศึกษาก็กกล่าวมาทั้งหมดนี้ ทั้งที่ในยุครัฐธรรมนูญมีส่วนช่วยอยู่มากในฐานะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายและวางแนวทางการศึกษาของเยาวชนได้อย่างเหมาะสมจะกับยุคสมัยรวมตลอดถึงสภาพจิตใจของชาวเยอรมันหลังสงคราม

⁴⁷The ohne mich generation : เกิดขึ้นในกลางปี ค.ศ. 1950 ซึ่งคำว่า ohne mich เป็นประโยคที่คนหนุ่มสาวเยอรมันเรียกจนเป็นคำขวัญ ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า "count me out or don't count on me" เนื่องจากว่าระบบทหารนิยมในอดีตเป็นสิ่งที่ทำให้ภาพพจน์ของประเทศต้องเสียไป ดังนั้นเยาวชนรุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงไม่ชอบระบบอำนาจนิยม เยาวชนเยอรมันทั้งปวงในใจว่า ในชั่วชีวิตจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงคราม อีกทั้งหาทางช่วยป้องกันมิให้เกิดสงครามใด ๆ ที่เยอรมันจะต้องไปมีส่วนร่วมด้วยอีก โดยฝึกตนเองให้รักสันติภาพ และมีระเบียบวินัยไปพร้อม ๆ กัน